

Dvojitý exil židovského továrníka

Robert Fuhrmann pocházel z rodiny brněnských německy mluvících průmyslníků židovského původu, ale nakonec vedl za oceánem velký překladatelský dům. Osudy syna textilních magnátů Fuhrmannů byly stejně jako 20. století plné zvrátů – nacisté i komunisté mu sebrali majetek, proti jednomu bojoval a před druhými uprchl do Kanady.

● Jakub Pernes

1948

Fuhrmann emigroval do Kanady

Robert Fuhrmann si vzal Ilvu Kučerovou po půlroční známosti 3. července 1946. Obřad proběhl na brněnské radnici a svatební hostina se konala v hotelu Slavia

nedaleko Brna, kde vlastnili textilní fabriku. Jejím dědem byl Baruch Placzek, moravský zemský rabín, proslulý vzdělanec, básník a spisovatel, který si mimo jiné korespondoval s Gregorem Mendelem.

Hans Fuhrmann stál společně se svým mladším bratrem Heinrichem v čele firmy Moriz Fuhrmann, textilky vyrábějící v první řadě napodobeniny perských koberců (viz Textilní magnáti). Bratři podnik řídili od smrti svého otce v roce 1910 až do vzniku protektorátu na jaře 1939. Hans se angažoval v profesních a německých kulturních spolcích v Brně a byl známý pro svou svéráznou povahu. Dbal na pečlivost a pevné zásady, neměl rád plýtvání a okázalý život. Byl přísným, nevlídným člověkem, o němž se v Brně vyprávěly vtipy. S bratrem se nejednou pohádali o to, jak vést rodinný podnik, a z továrny pak odcházeli s modřinami a monokly.

Dědic rodinného podniku

Robert měl mladší sestru Dorotheu narozenou roku 1917 (viz Dorrit Dekk). S otcem vyrůstali v Brně jen do poloviny dvacátých let, kdy se jejich rodiče rozvedli a Valerie se s dětmi přestěhovala do Vídně. Přestože Valerie praktikovala židovskou víru, na naléhání svého švagra Heinricha, který konvertoval ke katolictví, nechala své děti pokřtít. Robert se v dospělosti k žádné víře nehlásil.

Ve Vídni žil malý Fuhrmann pouhé dva roky a ve dvanácti letech odešel na školu ve Švýcarsku do města Zuoz. Prázdniny trávil s matkou nebo s bratřenci v Brně. Na škole se poprvé projevil jeho talent na jazyky. Krom rodné němčiny se naučil plynule francouzsky a později také anglicky a česky. Po skončení studií ve Švýcarsku se vrátil do Brna, kde vystudoval textilní školu. Hans Fuhrmann začal svého syna aktivně připravovat, aby jednoho dne mohl rodinný podnik převzít. Robert nabíral zkušenosti v br-

„Robert Fuhrmann – překladatel, podnikatel, chalupář, prezident gymnastického klubu, imigrant. Narodil se 29. listopadu 1914 v Brně na Moravě. Zemřel 16. června 2001 v Torontu ve věku 86 let na zápal plic.“ Těmito slovy začíná Michael Fuhrmann vzpomínku na svého otce, otištěnou v roce 2001 v novinách Toronto Globe.

Brněnské židovské elity

Robert se narodil nedlouho po vypuknutí první světové války rodičům Hansovi a Valerii Fuhrmannovým, kteří patřili k předním osobnostem brněnského průmyslu. Valerie byla po matce spřízněná s rodinou Placzků z Alexovic

Robert se svou sestrou Dorrit přibližně v roce 1933

něnských fabrikách, u svých příbuzných Placzků v Alexovicích a také v Yorkshire v Anglii u obchodních partnerů Fuhrmannovy rodiny.

V zahraničním odboji

V letech 1935–1937 Robert absolvoval povinnou vojenskou službu v československé armádě a získal důstojnickou hodnost. V roce 1938 dvakrát narukoval při mobilizacích. To již bylo celé rodině jasné, že se blíží těžké časy. Některým se podařilo zaří-

narukování stal důstojníkem. Ještě v roce 1940 byla československá vojska vyslána do Francie, aby se zapojila do obrany proti německé ofenzivě. Po francouzské kapitulaci se Robertovu jednotku podařilo evakuovat zpět do Británie. V armádě zůstal celou válku. Sloužil u obrněné brigády jako mechanik. Krátce po spojeneckém vylodění v Normandii v roce 1944 byl vyslán do Dunkerku, kde čs. vojáci drželi v obležení tamní německou posádku. Robert získal hodnost nadporučíka a byl oceněn medailí za chrabrost. Oficiálně byl demobilizován 21. srpna 1945, tou dobou už pobýval zpátky v Brně.

Nevyhovoval třídním původem, za války bojoval na Západě a odmítl vstoupit do KSČ

dit si povolení k emigraci, jiní tolik štěstí neměli. Robertův otec Hans odmítl z Československa utéci a na konci války zemřel v Osvětimi. Robert vycestoval z protektorátu v létě 1939 pod záminkou obchodní cesty. Díky známé, která pracovala pro *Czechoslovak Refugee Trust Fund*, organizaci pomáhající uprchlíkům z okupovaného Československa, se mu podařilo obstarat si britské vízum. Robert později vzpomínal, že hned druhého dne svého pobytu ve Velké Británii se zúčastnil setkání, kde měl projev Edvard Beneš, a poté si s ním potřásl rukou.

Nedlouho nato vstoupil do čs. exilových jednotek. Díky své předchozí vojenské službě se hned po

Správce vlastní továrny

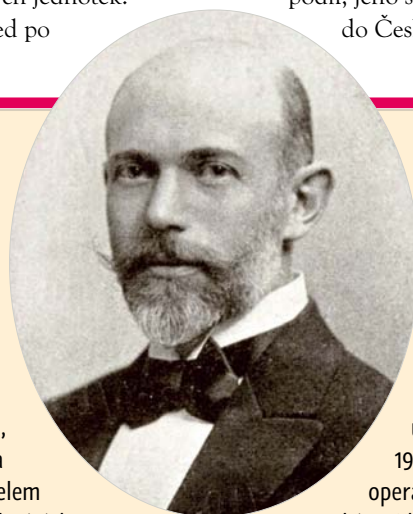
Do staré vlasti se vrátil jako jediný z celé rodiny. Pro jeho účast na osvobození mu byly přiznány zásluhy o republiku a i přes německo-židovské rodinné zázemí byl považován za čs. občana. Na firmu bylo sice pohlíženo jako na německý majetek a byla na ni uvalena národní správa, Robertovi se ale povedl husarský kousek – prosadil si, aby byl jmenován národním správcem, dokud podnik nebude navrácen do rodinného vlastnictví. Po svém otci měl ve firmě čtvrtinový podíl, jeho sestra a strýc Heinrich neplánovali návrat do Československa a dali mu plnou moc. Díky

Textilní magnáti

Brnu se v 19. století přezdívalo rakouský, v období první republiky pak moravský Manchester. Za toto označení vděčilo rozvoji textilního průmyslu, který určoval ráz celého města a přinášel mu věhlas po celém světě. V Brně v dobách největšího rozkvětu fungovalo několik desítek textilních podniků.

Jedním z nich byla i firma Moriz Fuhrmann, nesoucí jméno svého zakladatele. Děd Roberta Fuhrmanna Moriz byl chudým vesnickým učitelem z Jemnice na Vysočině. Do Brna přišel v sedmdesátých letech 19. století, aby se naučil vlnářskému řemeslu. V roce 1885 si otevřel vlastní továrnu a během několika let pohádkově zbohatl. Svě jmění vydělal výrobou napodobenin perských koberců, které vyvážel z Brna do celého světa.

V letech 1903–1904 si nechal postavit luxusní dům, který dnes známe jako Vilu Löw-Beer v Brně (více v TČM č. 72). Kromě bohat-

ství se však těšil i společenské prestiži – mimo jiné působil jako předseda brněnské Obchodní a živnostenské komory, viceprezident Spolku vlnářských průmyslníků Moravy a člen kuratoria vyšší textilní školy v Brně. Pro své úspěchy byl oceněn titulem císařský rada a v roce 1908 mu byl císařem udělen Řád Františka Josefa. Zemřel 29. října 1910 ve Vídni na zápal plic během zotavování po operaci žaludečních vředů. Jeho pohřeb na brněnském židovském hřbitově byl velkou událostí. Zástupy lidí, kteří se přišli s císařským radou Fuhrmannem rozloučit, se ani nevešly do smuteční síně.

Jediný dochovaný portrét Morize Fuhrmanna z výroční publikace vyšší textilní školy v Brně z roku 1911

♥ 1914
narodil se v Brně

♥ 1938
mobilizován do čs. armády

♥ 1944
účastnil se obléhání Dunkerku

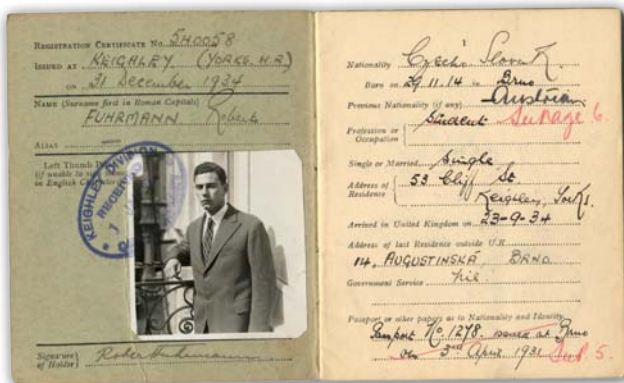
♥ 1948
emigroval do Kanady

♥ 1937
technickým úředníkem v rodinné firmě

♥ 1939
emigroval do Británie

♥ 1945
vrátil se do Brna

♥ 2001
zemřel v Torontu

♥
Britská legitimace z doby, kdy Robert nabíral zkušenosti v textilce v Yorkshire

V Torontu založil malou textilní firmu, která ale po několika letech zkrachovala

tomu měl v rámci tehdejších hospodářských nařízení volnou ruku v řízení závodu.

Ač byly po válce tovární sklady vyprázdněné a suroviny pro výrobu se sháněly obtížně, Robert se s veskerou svou energií pustil do obnovy podniku. Dělníci uvítali jeho návrat s nadšením: „Pan Fuhrmann je zpět!“ Robert byl úspěšný a firmě se začalo opět dařit. Měl velké naděje a očekávání do budoucnosti. Snad stále doufal, že se jeho otec jednoho dne vrátí živý a on mu bude moci předat firmu v dobrém stavu. K optimismu přispívalo i to, že se nedlouho po svém návratu do Brna seznámil na maškarním plese s dívkou jménem Ilva Kučerová, kterou si po půl roce vzal za ženu. V roce 1947 se jim narodil syn Zdeněk.

nebezpečí, a v létě 1948 i se ženou a ročním synem emigroval. Na lodi Aquitania dorazili 5. září 1948 do Halifaxu v Novém Skotsku. Neměli skoro žádné peníze, ale Robertovi se rychle podařilo získat práci v Torontu v pletárně Monarch Knitting, kterou vlastnil bratranec jeho matky Valerie, Kasimir Markon.

Zpočátku doufal, že se mu podaří navázat na rodinnou vlnářskou tradici. V Torontu si založil vlastní malou textilní firmu, která ale po několika letech zkrachovala. Aby ji udržel v chodu a aby uživil svou rodinu, pracoval, kde jen mohl. Často měl několik zaměstnání současně – dřel po večerech i o víkendech. Po dvou letech v Kanadě se Robertovi a Ilvě narodil druhý syn Michael.

Překladačské dominium

Po neúspěchu své firmy se Robert začal živit jako překladač na volné noze. Tím se mu naskytla příležitost zúročit svůj talent na jazyky. Spolupracoval s firmičkou, která nesla vznosný název Dominion Translation. Její

Výstava o Fuhrmanech

Blíže se s rodinou Fuhrmannů a jejich textilní továrnou můžete seznámit na výstavě „Celý svět chodí po Fuhrmannových kobercích“ v Galerii Celnice v zahradě vily Löw-Beer v Brně. Výstava představuje unikátní materiály a fotografie zachycující život textilních průmyslníků před rokem 1948. Bude k vidění do konce roku.

♥
Fotografie z doby Robertova působení u obrněné brigády ve Velké Británii

Tovární areál na Cejlu 72 v Brně krátce před znárodněním v roce 1948. Firma tehdy nesla počestný název Mořic Fuhrmann

majitel byl zároveň jediným zaměstnancem, a když v polovině šedesátých let zemřel, jeho potomci firmu přenechali Robertovi za symbolický jeden dolar.

Tehdy se na něj konečně štěstí usmálo. Historie se opakovala, tentokrát však v tom dobrém. Robert se ocitl v obdobné situaci jako jeho dědeček Moriz o osmdesát let dříve. Na volné noze a s roky zkušeností se pustil do podnikání. Během několika let vybudoval z Dominium Translation přední překladatelskou firmu v Torontu. Imigranti proudící do Kanady vyhledávali jeho podnik, aby si nechali přeložit své doklady. Překládal odborné texty, technické příručky a vícejazyčné brožury pro místní samosprávy. Firma zajišťovala soudní tlumočení, často do exotických jazyků. Robert

si zakládal na tom, že zvládne zajistit služby v jakémkoliv jazyce na světě – od papuánštiny po řeč zulu.

Soumrak textilního průmyslu

Michael Fuhrmann vzpomínal, že jeho otec nikdy nemrhal časem. I na své oblíbené chalupě u Huronského jezera vyseďoval u psacího stroje nad překlady. Jeho největší zálibou, při které mohl rozjímat a užívat si klidu, se stalo brázdění vod jezera na lodi Sylphide, o níž se staral s velkou péčí a láskou. Robert prožil ve státě Ontario zbytek života. Byl členem Československé obce legionářské a vždy hrdě nosil válečná vyznamenání. Avšak své zásluhy zlehčoval. Ve stáří se věnoval dobrovolnické činnosti: předsedal prestižnímu gymnastickému klubu Xoces, kde byl jeho starší syn trenérem.

Jistým zadostiučiněním mu bylo, že po pádu komunismu v Československu dostal majetek zpět v restituci. Avšak již bylo příliš pozdě, aby se vracel k někdejšímu rodinnému řemeslu. Jako starý muž navštívil svou fabriku a správně uhodl, jaký bude osud brněnského, ale vlastně i evropského textilního průmyslu. Továrnu prodal a učinil tím tečku za více než stoletou historií rodinné firmy. ●●●

Literatura

- Pernes, Jakub: *Tři generace rodiny Fuhrmannů. Osudy brněnské rodiny textilních průmyslníků.* In: Krajčíková, Martina (ed.): *Sborník Muzea Brněnska* 2018. Brno 2018
- Hanák, Jaromír (ed.): *Stopy textilních magnátů v Brně.* Löw-Beer, Stiassni, Tugendhat. Brno 2017
- Ryšková, Michaela–Mertová, Petra: *Kulturní dědictví brněnského vlnářského průmyslu.* Ostrava 2014

Designérka Dorrit Dekk

Robertova sestra Dorothea se v životě vydala na uměleckou dráhu. Vzpomínala, že ji k tomu přivedly i výrazné barevné motivy, které odmala vídala na koberecích a látkách v továrně. Před vypuknutím druhé světové války studovala uměleckou školu ve Vídni. Věnovala se divadelnímu designu a v době, kdy došlo k anšlusu Rakouska, zpracovávala kulisy pro *Sen noci svatojánské* pro malé divadlo v Schön-

Fotografie Dorrit Dekk z období druhé světové války. Jako radistka pomáhala zachycovat komunikaci německých ponorek

brunnu. Na premiéru už ale nebyla jako Židovka vpuštěna. Opustila Vídeň a podařilo se jí dostat se na Reimannovu školu umění a designu, která přesídlila z Berlína do Londýna.

Po své emigraci se vdala za vědce Leonarda Klatzowa, který krátce na to nečekaně zemřel na srdeční slabost. Dorothea ale v Británii již zůstala. Po válce se začala věnovat komerčnímu designu pod uměleckým jménem Dorrit Dekk, které si zvolila podle svých iniciál Dorothea Karoline Klatzow. Proslavila se svými plakáty pro britský Centrální úřad pro informace, pro který zpracovávala hesla jako „*Kýchání a kašel šíří nemoci*“

Poválečný plakát Dorrit Dekk pro Centrální úřad pro informace propagující rozložení dovolené na více měsíců

nebo „*Kosti jsou třeba pro výrobu lepidla*“. Mnoho let vytvářela grafiku pro Air France. Designem a uměleckou tvorbou se živila až do stáří a její díla jsou dnes vysoce uznávaná. Dožila se 97 let a zemřela v roce 2014.